
Mere end en velkomst: byers magt

Af: Bue Rübner Hansen Manuela Zechner Mar-31-2017

Hvilket potentiale er der for at gå udenom EU og nationalstaternes dødvande på migrationsområdet, og hvilken rolle kan byer, sammen med solidaritetsbevægelser, spille i at bevæge os ud af denne krise?

En ny kommunal protagonisme virker til at vokse frem i den såkaldte 'flygtningekrise.' Lokalregeringer fra forskellige byer støtter hinanden i at byde flygtninge velkommen, kæmper imod statslige blokeringer i parlamenterne og skaber aftaler mellem byer. I april 2016 gik ti europæiske byer sammen i Europakommisionen og fordømte staternes handlingslammelse i forhold til at tage imod flygtninge. Med krav om at byer bliver set som centrale politiske aktører i modtagelsen, og med appel om direkte EU-støtte til byer, undersøger borgmestre som Ada Colau (Barcelona) måder at gå udenom det nationale dødvande i den nuværende krise.

Det er åbenlyst, at staterne og EU spiller en stor rolle i produktionen af denne krise, og at det i høj grad er kommunerne, der står tilbage og skal forvalte den. Men hvilken rolle kan byerne spille i at overkomme krisen? Hvordan kunne netværk af 'asylbyer' udvikle bæredygtige praksisser for social komposition, der bevæger sig videre end identitetspolitik? Sociale bevægelser i byerne spiller en nøglerolle her: disse bevægelser har åbnet et rum for krav og forestillinger om et andet Europa, der er åbent for solidaritet. Vi spørger, hvordan lokalregeringer og lokale kan hjælpe til at bryde dødvandet og den negative spiral af EU og nationalstaternes flygtningepolitik, og argumenterer for, at tiden er moden til en kritisk formulering af græsrods- og regeringspolitik med udgangspunkt i byen.

En ny horisont for translokal solidaritet?

Når man følger medierne, kan man nemt få indtrykket, at der er en uimodsagt fælleseuropæisk konsensus om at lukke grænserne. Men millioner af europæere har været aktivt involverede i solidaritetsarbejde med flygtninge – alene i Tyskland er det anslåede antal elleve millioner. Den ekstreme højrefløj vokser sandt nok, men medierne og de politiske eliter ignorerer eksistensen af et folkeligt alternativ til den nuværende afvisningspolitik.

Men appeller til EU og dets medlemslande har ikke stoppet de hovedløse spring ned i dødvandet med lukkede grænser og aftalen mellem EU og Tyrkiet. Folk i Europa, som bygger et åbent Europa i solidaritet, viser også deres stater hvilke samfund, de ønsker at bo i. Men svaret fra både staterne og EU har været skuffende. I skrivende stund blokerer disse niveauer for handlingsmuligheder og forestillinger om forandring. Så hvorfra kunne en horisont af translokal solidaritet træde frem og bryde dødvandet?

Byen er en essentiel kampscene, og det er svært at forestille sig grundlæggende forandring af nationalstaternes eller EU's politik uden produktionen af en solidaritetskultur i byernes hverdagsliv. Ved at trække på deres sociale, relationelle, infrastrukturelle og institutionelle rigdom og diversitet kan byerne være udgangspunkter for ikke alene en kropsliggjort hverdagssolidaritet, men også for nye kommunale politikker. De mange og konstant skiftende kollektive subjekter og netværk, som definerer vores byer, kan langt hen ad vejen signalere, hvad velkomst, åbenhed, solidaritet og diversitet betyder nede på jorden. Det er på dette niveau, vi bør kigge efter løsninger på staternes og EU's dødvande i forhold til ankomsten af flygtninge og migranter, og til en gentænkning af hvad det

vil sige at være borger.

EU og nationalisme

EU blev solgt som et projekt for kosmopolitisk solidaritet, præsenteret som overvindelsen af splittelserne i Europas nationalistiske fortid. Men over de seneste år har EU's virkelighed været præcis det modsatte.

Eurokrisen har afsløret en økonomisk struktur, der skaber divergens mellem økonomierne, hvor nogle fattigøres og andre langsomt undermineres. Og håndteringen af gældskrisen i den sydlige periferi har vist en vilje til at fastholde denne arkitektur gennem direkte dominans. Indførslen af memorandummer, indsættelsen af ikke-valgte teknokrater som statsledere i Italien og Grækenland (Monti og Papademos) og den finansielle afpresning af Grækenland, understreger alle denne trend, hvor den automatiserede besparelspolitik fra "Stabilitets- og Vækstpacten" er blevet tvunget igennem overalt i Eurozonen.

Også flygtningekrisen driver Europa mod fragmentering. Mens Merkel og de tyske arbejdsgivere så den store tilgang i 2015 som en chance for at tilføje nyt blod til Tysklands aldrende arbejdsstyrke, så satte en række af Tysklands satellitstater, som Danmark og Østrig, såvel som den østlige europæiske periferi, hælene i. Et glimrende eksempel er, hvordan de nævnte lande sammen med Spanien og Frankrigs eksplicit eller implicit boykottede den europæiske fordelingsnøgle. Tyskland kraftfulde intervention i fællesskabets navn har ikke gjort noget for at modvirke denne europæiske fragmentering, det har blot forstærket bevægelsen mod national selvished.

EU har altid haft et problem med at skabe en 'varm' europæisk identitet, et 'vi' som kunne give følelsesmæssig og levet mening til det erklærede ideal om international solidaritet. Fortællingen om et socialt og åbent Europa – altid i strid med EU's faktiske praksis af besparelspolitik, konkurrence og dødelige eksterne grænser – døde endelig helt i forbindelse med flygtninge- og Eurokrisen i 2015.

EU-projektets virkelighed har været bred folkelig angst og frygt for fremtiden. Og den åbenlyse hulhed i dets idealer har gjort mange mistænksomme overfor denne kosmopolitisme fra oven. I denne situation er det ikke overraskende, at mange søger sikkerhed og solidaritet i nationalstaten. Gennem krisen har EU's besparelspolitik og staternes liberale eliter omdannet de europæiske nationalstater til enorme ekkokamre for den nationalistiske højrefløj. I det følgende vil vi undersøge, hvordan byer kan træde ind i denne situation for at opløse blokeringer og åbne nye horisonter for at leve sammen.

At undvige grænsen, gennem metropolen og byen

Engagementet fra forskellige folk og fællesskaber – særligt i byerne – forbløffede staterne i efteråret 2015. Stærk og spontan social solidaritet, der rakte udover de abstrakte begreber om nation, statsborgerskab og konkurrence baseret på knaphed, udfordrede fortællingerne fra nationalstaterne og EU. Dog genvandt disse hurtigt deres suverænitet gennem nye del-og-hersk-strategier. Ind trådte igen frygtens politik og produktionen af fjendebilleder i offentligheden, aktiveringen af militære handlemuligheder og dubiøse nationale alliancer, såvel som legalt tvivlsomme regler (som at sætte øvre antal for ansøgninger om asyl), samt halvt økonomiske, halvt symbolske kneb (som at konfiskere flygtninges ejendele, at måle investeringer på flygtningeområdet som ulandshjælp, at trække flygtningerelaterede donationer fra statslige bidrag til NGO'ers budgetter).

Men ofte sætter levede erfaringer og solidaritetspraksisser sig stærkere fast i folk end hvad frygtens politik gør. Hundredevis af familier, bofæller, naboer, kvarterer, organisationer og kollektiver har holdt fast i arbejdet med at drage omsorg for andre og åbne dørene. Ikke kun i europæiske hovedstæder, men også i små kommuner, fastholder myriader af initiativer ånden fra det øjeblik af opbrud i 2015, hvor Europa var åben og blev gjort åben af folk, der krydsede grænserne og folk, der tog imod dem med velkomst. En betydelig del af dette arbejde udføres i byerne af folk uden en traditionel aktivistisk profil, såsom Venligboerne i Danmark.

Lokalregeringer og kommunalpolitikkenes felt kan spille en væsentlig rolle i styrkelsen af disse horisonter, praksisser og solidaritetsnetværk, gennem en bekræftelse af åbenhed. Kommunerne kan stille ressourcer og infrastruktur for modtagelse til rådighed, og udøve kommunal ulydighed, når staten ønsker at bryde de forbindelser af venskab og medborgerskab, som skabes lokalt. Et imponerende eksempel på det sidste blev skabt af den lille østrigske by Alberschwende, hvor det lokale fællesskab og borgmesteren (som faktisk er fra det konservative parti) skjulte og beskyttede asylansøgere mod politiet, der kom for at deportere dem (de skrev endda et manifest).

Netværk af byer og udfordringerne for solidaritet

Mange europæiske byer har været højlydte omkring deres vilje til at tage imod flygtninge, ofte uden megen national eller international opmærksomhed. Fra storbyer som Berlin, Nantes, Leipzig og Gent til mindre byer som Loos-en-Gohelle og Alberschwende, udvikles modeller for modtagelse sammen med indbyggerne, ofte også i samarbejde med regionale administrationsmyndigheder. Mange af disse er i sig selv politiske eksperimenter med et perspektiv om at transformere administration og forvaltning.

I september 2015 lancerede Barcelonas borgmester Ada Colau en opfordring til skabelsen af et netværk af 'Asylbyer', medunderskrevet af borgmestrene i Paris, Lesbos og Lampedusa, og senere tiltrådt af mange andre over hele Europa, herunder Milano, Malmø og Wadowice. I marts 2016 underskrev Barcelona, Lesbos, Lampedusa og Athen en aftale om at støtte hinanden i at tage imod flygtninge, inklusiv en aftale om forflytningen af 100 personer, som var interesserede i det, fra Athen til Barcelona.

Byer er både på EU-niveau og som uafhængige netværk begyndt at gøre deres stemmer hørt omkring nødvendigheden af at tage imod flygtninge, uanset de blokader som stilles dem i vejen af staterne. På mødet i Europakommissionen mellem byerne d. 5. april 2016 kaldte borgmestrene i Paris, Athen, Amsterdam, Berlin, Leipzig, Helsinki, Malmø, Rom og Gent til handling. En udvidelse af disse alliancer på europæisk niveau er nøglen til at åbne muligheden for et andet Europa.

En sådan udvidelse er ikke kun et spørgsmål om netværk mellem borgmestrene selv. Det afhænger også af en vilje til eksperimenteren og vidensdeling, både mellem solidaritetsbevægelser og kommunale institutioner. Og det kræver opbygning af politisk og social magt, der kan tvinge nationalstaterne og EU til at leve op til deres ansvar i forhold til flygtningekonventionerne og sikre tilstrækkelige budgetter for kommunerne.

Bæredygtig åbenhed

Byer, store som små, er de steder, hvor folk ankommer og hvor folk mødes. Hvis de bliver til rum for gode møder, institutionel eksperimenteren og faktisk integration (i modsætning til den nuværende tvangs-assimilationspolitik), vil grænserne og deportationsregimets legitimitet komme under pres. Kun hvor kommuner samarbejder og lytter til deres befolkning – fra statsborgere til udokumenterede migranter – kan bæredygtige modeller for 'åbne' og velkommende byer gro frem. Rådhusene må opfordre og støtte folkelige handlinger og organiseringer uden at forsøge at kontrollere et hvert lille aspekt af dem: skabe rum for at folk kan handle.

Eksemplerne er mange. Der er utallige kommunalt støttede eksperimenter, der forbinder indbyggere med nyttilkomne, så som Leipzigs Flygtningeråd. Offentlige og kommunale institutioner over hele Europa har skabt støttemuligheder for flygtninge: universiteter som Central Europea University i Budapest, SOAS i London eller Warwick University har skabt særlige fonde og stipendier og åbnet kurser; studenterinitiativer på SOAS, i Malmø og netværk af studenteraktion for flygtninge i Storbritannien, eller de studenterdrevne advokathjælpsinitiativer i Hamborg, Leipzig og Rom. Beboelse til flygtninge er blevet fundet gennem kommunale opslag og databaser (for eksempel i Wien og Århus) eller gennem borger- og NGO-platformer, der forbandt nyttilkomne med bofæller, som det tyske Flüchtlinge Willkommen og Room for Refugees i Skotland.

Byen producerer en følelse af at høre til, såvel som uenighed og forhandling omkring det fælles, der relaterer sig til hverdags erfaringer som at pendle til og fra arbejde, gå i skole, leve, arbejde og betale husleje eller afdrag på boliglån. Byen er der, hvor man erfarer sandheden om nationens forestillede fællesskab: heterogeniteten i forhold til befolkningen, erhverv og kvarterer, og de former for samarbejde, jovialitet og irritation, der følger med den. Byer er der, hvor den abstrakte humanitære lyst til at hjælpe 'andre' kan gives substans gennem møder, der gør fremmede til naboer, kammerater, kollegaer, elskere...

Byer er der, hvor ressourcerne, relationerne og diskurserne bliver konkrete og skaber verdener. Byer giver nyankomne tag over hovedet, mad, lægebehandling og uddannelse. Spørgsmålet om ressourcer er afgørende. Fattige byer, ramt af krisen og besparelspolitikken, kan nemt blive til steder for en nulsumskonkurrence mellem 'lokale' og migranter. For ikke at splitte deres byer op imod sig selv må lokalregeringer tage del i kampen mod staten og EU's besparelspolitikker og skattehuller, og sikre tilstrækkelige sociale tilbud for deres borgere – nye og gamle.

Migration har altid fundet sin vej ind i byen, hvor meget det end har været forsøgt at gøre migranter og flygtninge usynlige i bykerne, at isolere dem i afsidesliggende lejre. Migration er en central af del af byernes historie, som er kendetegnet af handel og rejser, af kampen over retten til at være borger, og af konstruktionen af medborgerskab. I modsætning til EU's abstrakte rum for elitær kosmopolitisme er byen rum for konfliktfuld forhandling mellem klasser, mellem racistiske bander og antiracistisk selvforsvar, et rum af reproduktion og af møder. Byen er et rum for levet og udfordret kosmopolitisme, der ikke er begrænset af idéen om Europas og nationens grænser.

Derfor er det afgørende, at kommunerne, NGO'er og nystartede støtteinitiativer tager højde for tidligere og nuværende migrationskampe, særligt migranternes selvorganiserede kampe, da de bedst kender de konkrete problemer med adgang og diskrimination. Der må være en dialog på tværs af nye og ældre bevægelser for at sikre, at flygtninge og migranter, eller forskellige generationer og klasser af migranter, ikke spilles ud mod hinanden.

Disse spændinger har deres særegne manifestationer i forskellige byer. I Barcelona, for eksempel, er der en stigende modsætning mellem rådhusets manglende adressering af den kriminalisering og chikane fra politiet, som udokumenterede gadesælgere oplever, og dets udtalte støtte til at tage imod flygtninge. Muligheden for en 'solidaritetsby', der er mere end et begrænset humanitært program, afhænger af evnen til at artikulere forskellige migrationskampe og -erfaringer indenfor den bredere ramme, der er dagens globale neoliberalistiske kapitalisme. I den forstand er tiden moden til at evaluere velkomstinitiativer på tværs af steder og erfaringer, til at udvikle dem til varige og inklusive praksisser, der kan vare længere end den øjeblikkelige 'krise'.

Medborgerskab uden statsborgerskab

I metropolen bliver spørgsmålet om 'borgerskab' – et redskab til at bestemme hvem, der har adgang til hvad inden for et givet territorium – meget konkret. Døre åbnes og lukkes i ansigtet på folk, gader og kvarterer er rum med meget politipmærksomhed, spændinger omkring fattigdom og eksklusion spilles ud her. Det er rum, hvor adgang ikke kun defineres som rettigheder, men også gennem handlinger, gennem hverdagspraksisser og relationer, ofte udenom officielle politikker, narrativer eller love. Hinsides betragtninger om hvem der er, eller ikke er statsborger, gør folk sig selv og hinanden til medborgere i deres møder og samhandlen. Borgerskab burde gentænkes ud fra de faktiske praksisser for fælles liv og solidaritet, der eksisterer i kvarterenes hverdagsliv, særlig kvarterer med mange fattige og migranter. Det er hvor, 'det globale' får mening i forhold til at leve sammen og høre til.

Det nuværende øjeblik virker lovende for produktionen af medborgerskab fra neden såvel som fra lokalregeringer og administrationer i byerne. Retten til byen må gentænkes i denne kontekst. Med rødder i kampe omkring ejerskab over land og offentlige rum i byerne peger dette på redefinitionen af hvem, der har ret til byen: Alle, der lever her, er herfra. Hvis by-baserede bevægelser vil kæmpe for nye protokoller og definitioner af rettigheder med udgangspunkt i dette princip kræver det en

gentænkning af rettighedernes subjekt. Tænker vi byen fra statsmedborgerskabet og det indfødtes perspektiv, eller tager vi udgangspunkt i retten til at bo og i folks faktiske bidrag til reproduktionen af byens dagligliv? Det er muligt for byer at eksperimentere med alternative modeller.

Netværket af Sanctuary Cities [fristedesbyer] i USA viser kommunale modeller for at garanti af rettigheder med andre midler end statsborgerskab. Modellen med fristeder blev født i USA i de sene 1980'ere, hvor religiøse græsrodsnetværk og radikale fællesskaber forestillede sig, og organiserede, måder at tage imod de mennesker, der flygtede fra kontrarevolutionære amerikanske interventioner i Centralamerika: adgangen til retten til et sted at bo, uddannelse og lægehjælp, samt muligheden for at arbejde og leve i et fællesskab blev målet for store mobiliseringer, der involverede mange byer over hele USA.

Siden de tidlige 1990'ere begyndte disse velkomstmekanismer og sikringer af rettigheder at blive reguleret i lokale, og senere føderale, mekanismer. For det første udviklede byer måder de kunne sikre udokumenterede medborgeres rettigheder, som med de kommunale love i San Francisco, der garanterer retten til offentlige tilbud, arbejdsrettigheder og en retfærdig rettergang, eller med New Yorks Id-kort: et lokalt Id-kort, der udstedes til alle indbyggere, uanset immigrations/borger-status, som er gyldigt ved politistop og giver prisnedslag til transport og andre kommunale services. For det andet begyndte byer at kæmpe på det føderale niveau for at regulere legaliteten af byrådenes brug af disse mekanismer.

På samme vis arbejder mange lokalregeringer i Europa i den nuværende situation for at finde retninger og bagveje til at åbne deres byer for nyttilkomne. I disse dage ser vi en ny bevægelse af byer i Europa, der aktivt søger at blive vært for flygtninge: ofte sker det gennem at modsætte sig såvel staten som EU. Mange kommunale og regionale administrationer har gjort deres bedste for at modtage og give en velkomst til nye folk. Det sker ofte i samspil med regionale instanser, der ligeledes spiller en stor rolle i forhold til at tilvejebringe infrastruktur for modtagelse. Således finder byer veje, de omdefinerer sig selv ikke kun i relation til staten, men også til verden.

Hvis byer og urbane bevægelser begynder at forbinde sig, er en transeuropæisk kommunal bevægelse en klar mulighed. Et sådant netværk kan styrke alternativerne til afvisningspolitikken og EU's fejlslagne internationalisme. At der findes alternativer ses hver gang byernes kosmopolitiske solidariteter samler sig i en hverdagsproduktion af medborgerskab og borgerrettigheder gennem deltagelse, samarbejde og fælles kamp.

Med tak til Franco Salvini for redaktionelle kommentarer.

Oversat af Jeppe Wedel-Brandt i samarbejde med forfatteren fra "More than a welcome: the power of cities", oprindelig bragt på openDemocracy, 7. april 2016.